

Een sculptuur van sneeuw

Tone Brulins werkterrein is de wereld: zijn theater was al multicultureel lang vóór die term werd uitgevonden. Marianne Van Kerkhoven sprak met hem.

Tone Brulin: ‘Van Teirlincks droom blijft niets over’

Tone Brulin (1926) heeft in zijn rijk gevulde leven geregisseerd, geacteerd, stukken geschreven, lesgegeven en is daar nog steeds mee bezig. Zijn werkterrein – en dus zijn oeuvre – ligt verspreid over de hele wereld: van Vlaanderen zwerfde hij uit naar de Verenigde Staten, over (Zuid-)Afrika tot in Maleisië, overal sporen achterlatend, overal met zijn enthousiasme mensen aanstekend die op hun beurt theater gingen maken. Wie voor een dergelijk parcours kiest, heeft het moeilijk om ‘sant in eigen land’ te worden. En toch heeft het oeuvre van Brulin nog steeds impact op het Vlaamse theater, waarin het een heel eigen plaats bekleedt; de vanzelfsprekende ‘multiculturaliteit’ van zijn werk krijgt in de huidige politieke en artistieke context bovendien een uitgesproken actuele waarde.

Jeugd

Tone Brulin (pseudoniem van Antoon Van den Eynde) bracht zijn jeugd door in Antwerpen. Zijn vader was een verdienstelijk amateurtoneelspeler en goed op de hoogte van de Vlaamse theatergeschiedenis. Zijn eerste stappen op het toneel zette Brulin als kind in de socialistische toneelkring *Recht voor Allen* uit Hoboken. Later kwam hij in contact met een aantal linkse kunstenaars – zoals Mathieu De Heyder en Lon Landau – die erg in de toenmalige artistieke avant-garde geïnteresseerd waren. Brulin: ‘Zij droomden van hoe het theater er later bij ons zou moeten uitzien.’ Zij leerden hem het Russische theater van Meyerhold en Tairov kennen, en ook dat van Brecht en Piscator. ‘Dat waren diegenen in wiens spoor ik meende te moeten gaan.’

Opleiding

Brulin begon aan een onderwijzersopleiding aan de Normaalschool van Lier, maar hield het daar na een jaar voor bekeken. Naast zijn

interesse voor theater had hij ook een uitgesproken aanleg voor tekenen: in 1943 schreef hij zich in aan de Nationale Hogeschool voor Bouw- en Sierkunsten in Ter Kameren (Brussel), gesticht door Henry van de Velde en waarvan Herman Teirlinck op dat moment directeur was. Dit was de stap om op een bewuste en professionele manier met kunst bezig te zijn; Brulin wou van theater een bevrijd instrument maken dat naar de toekomst kijkt: de grote droom van een ‘ander theater’ die hij ook vandaag nog steeds koestert kreeg in die jaren vorm.

In Ter Kameren beleefde Brulin een begeesterde tijd; in deze ‘beroemde’ school werd hard en geïnspireerd gewerkt. ‘We voelden ons kinderen van Bauhaus.’ Hij ontmoette er Roger Somville, Olivier Strebelle, Pierre Alechinsky, Joris Minne en kreeg er zijn eerste lessen van Herman Teirlinck. Brulin: ‘Teirlinck was een enorme persoonlijkheid, een universele geest die je verstand opentrok; een groot verteller ook: je hing aan zijn lippen.’ In het Nieuw Vlaams Tijdschrift (nr 52) beschreef hij Teirlinck als een aristocraat in vervoering in een land van pummels.

Teirlinck sprak zijn studenten o.a. over het theater van Edward Gordon Craig; samen met Craig behoorde Teirlinck tot ‘die dromers die intuïtief voelen dat er iets gaat veranderen.’ Brulin werkte in die periode aan zijn *Theater van de Vliegende Vis*, ‘met spelers ontlast van de ketens van de zwaartekracht: ieder die aan toneel wil gaan heeft het verlangen te vliegen.’

In Ter Kameren deed Brulin ervaring op

met decor, kostuums, licht en architectuur van het theater: hij was van oordeel dat je als theaterregisseur of -auteur kennis moest hebben van alle vakken die met het ‘theaterambacht’ te maken hebben.

Het laatste jaar van de oorlog volgde Brulin les aan het Hoger Instituut voor Toneel en Regie te Antwerpen, de eerste school met een meer uitgebreid curriculum dan het Conservatorium en in zekere zin een voorloper van de Studio die Herman Teirlinck zou oprichten.

Studio Herman Teirlinck

Toen Teirlinck na de oorlog met zijn Studio van start ging deed Brulin er meteen ingangsexamen. Brulin: ‘Teirlinck was voor mij dé grote figuur en dat is hij nog steeds. Spijtig genoeg heeft men zijn hele werk zo behandeld en omgevormd dat het vandaag tot niets heeft geleid. Ik las de toneeltheorieën van Teirlinck reeds toen ik nog heel jong was. Het ging vaak om heel simpele dingen waarvan ik vandaag soms vaststel dat ik de enige ben die ze weet. Theoretisch vertoonden Teirlincks ideeën veel verwantschap met die van Craig, maar wat de praktijk betreft was de Franse theatermaker Copeau voor hem richtinggevend. Copeau heeft het theater verlaten en is de mystiek in gegaan. Een neef van hem, Michel Saint-Denis, heeft de fakkel overgenomen. In de oorlog kwam Saint-Denis in Engeland terecht, waar hij de directeur werd van de Old Vic-school, verbonden met het Old Vic-gezelschap, het Nationaal Theater van Engeland. Het is het programma van die school dat door Teirlinck werd overgenomen. Op het moment dat Teirlinck de Studio oprichtte, was ik van plan om naar die Old Vic-school te gaan, een mogelijkheid die mij geboden werd door een beurs van de British Council. Teirlinck wist dat; de drukwerken over het programma van die school heeft Teirlinck